

Material examined: *T. v. precentor* (paratypical): 16, others 4; *T. v. viscivorus* (topotypical): 24, in addition to series from Continental sources; *T. v. jubilaeus*: series.

Remarks: I am deeply indebted to Dr K. H. VOOUS, Amsterdam, for kindly comparing examples of *T. v. precentor* with material preserved in the Museums at Amsterdam and Leiden, and in the collection SILLEM-VAN MARLE, and for confirming the diagnostic characters ascribed to the new race.

In many specimens of *T. v. precentor* there is a distinct tendency to have the bill somewhat more massive than is generally so in examples of western Continental or southern English origin.

Birds from southern England are variable in most essential racial characters and it is evident that they must be considered really as intergrades between the more constant western Continental populations and the race at the end of the cline here described. It is unfortunate that south-eastern English birds are topotypical of *T. v. viscivorus*, but a critical examination reveals East Anglian specimens to be reasonably constant and to be matched by the vast bulk of skins from France, Belgium and the Netherlands. We must appreciate that *T. v. viscivorus* is in actual fact a 'continental' race with its type-locality on the extreme western fringe of its range, or, perhaps, even in a transitional zone. This being so, I propose to fix the *T. v. viscivorus* norm by designating a Neotype. As the Neotype of *T. v. viscivorus* I designate the following specimen, which is now in my collection: Male, adult. Berechurch, near Colchester, Essex, south-eastern England. 6 November, 1940.

I would like to tender my thanks in respect of kind assistance received from W. J. PLOWDEN-WARDLAW, Esq., Kinloch Rannoch, and Lieut. Col. W. A. PAYN, Andover, and, of course, to Dr K. H. VOOUS, who has taken a very great interest in this study.
21st December, 1949.

Broedvogels van de Wieringermeer in 1948 en 1949

(31ste publicatie van de „Club van Zuiderzeewaarnemers”)

(met 4 tekstfiguren)

(with an English summary: The breeding birds of the Wieringermeerpolder in 1948 and 1949)

breidde zich vooral in 1949 steeds meer uit en vele rietstengels bereikten meer dan 2 meter hoogte. Hier stonden ook zeggen, russen, lisdodden, hoge pollen blaartrekkende boterbloem en moeras-andijvie.

Andere delen van het „Dijkgat”-terrein bleven nog praktisch onbegroeid.

Voor de broedvogelstand is zonder twijfel de toeneming van het riet van het grootste belang geweest: verscheidene rietvogel-soor-

Ook deze jaren ontving ik weer aanvullende gegevens van de heren C. BAIS en C. DE VRIES, Hippolytushoef, waarvoor ik hen dank.

2. De toestand van de polder in 1948 en 1949.

Langzamerhand werden de gevolgen van de inundatie van April 1945 minder merkbaar, ofschoon het zeker nog vele jaren zal duren voordat de landschapsvorm van vóór 1945 zal zijn bereikt.

De beplanting van erven en wegen werd voortgezet. Verscheidene windsingels groeiden voorspoedig. De beplanting van de beide wandelbosjes bij Sloodorp en Middenmeer werd voltooid. Schaarste aan plantgoed (voor 1 ha zijn minstens 10.000 boompjes nodig) en gebrek aan arbeidskrachten belemmerden het werk, vooral in het bos van Robbenoord.

Het wilgenbosje van Robbenoord (ca. 2,5 ha) bleek levensvatbaar te blijven. In het najaar van 1949 werd het flink uitgedund. In deze omgeving schoten enige bosjes uit zaad op. Robbenoord kreeg daardoor op sommige plaatsen een ruiger aanzien. Sommige kavels in het bos werden in 1949 beplant met dennen. Andere gedeelten bleven nog braak liggen. Hier weidden vee en paarden.

De beplanting bij het „Dijkgat” deed het eerst niet best. Toch was een flinke groei in 1949 merkbaar.

De loofhoutsingel langs Waard- en Groetweg in het Westen van de polder onderging weinig verandering.

De ondergroei in Robbenoord en Waard- en Groetsingel, vooral lupine, wilgenroosje en grassen, was op veel plaatsen hoog en dicht en verschaftte uitmuntende dekking aan vele vogelsoorten. Ook de beschermende functie van de brem bleek vaak duidelijk (vooral voor patrijzen en fazanten-tomen).

Het riet drong voort in verscheidene verlandende vaarten, langs bijna alle tochten en kanalen, op sommige plaatsen in Robbenoord en vooral in de ondiepe zône tussen de nieuwe dijk en het oude dijkstuk bij het „Dijkgat”.

Het land om en bij het „Dijkgat” raakte meer begroeid. Honingklaver, distels, riet, grassen, klavers, zeeasters, moerasandijvie en talloze andere plantensoorten overdekten flinke stukken grond. Het bovengenoemde rietveld aan de Oostzijde van de beide wielen

Fig. 1. Het landschap bij het „Dijkgat”. Het waterpeil is verlaagd. Op de achtergrond de nieuwe weg om de beide wielen heen. (Scene near the „Dijkgat” in 1949.)

Foto A. L. J. van IJzendoorn

breidde zich vooral in 1949 steeds meer uit en vele rietstengels bereikten meer dan 2 meter hoogte. Hier stonden ook zeggen, russen, lisdodden, hoge pollen blaartrekkende boterbloem en moeras-andijvie.

Andere delen van het „Dijkgat“-terrein bleven nog practisch onbegroeid.

Voor de broedvogelstand is zonder twijfel de toeneming van het riet van het grootste belang geweest: verscheidene rietvogel-soorten drongen dieper de polder in en breidden hun bestand uit. Een „nieuwe“ vogelsoort, de baardmees, vestigde zich zelfs in de rietzoom bij het „Dijkgat“. Deze ontwikkeling van de rietvogel-stand zal zich nog voortzetten in de komende jaren, omdat op vele plaatsen het riet zijn optimum-dichtheid en grootste uitbreiding nog niet heeft bereikt.

De begroeide kade langs de Wieringerrandweg in de richting van he gemaal „Leemans“ is ook van grote betekenis in het leven van enige houtminnende vogelsoorten: ekster, houtduif, tortelduif, grasmus en spotvogel.

De 10 voornaamste landbouwgewassen, gerangschikt naar het er mee bebouwde areaal, in 1948 en 1949, staan vermeld in onderstaande tabel. Ir A. Ovinge, Rentmeester der Domeinen in het Rentamt Wieringermeer, Wieringerwerf, stelde wederom deze gegevens welwillend ter beschikking.

Overzicht der 10 voornaamste landbouwgewassen:

1948	ha	1949	ha
1. aardappelen	2745	1. wintertarwe	2983
2. wintertarwe	2619	2. suikerbieten	2264
3. vlas	2127	3. aardappelen	1961
4. suikerbieten	1669	4. vlas	1620
5. grasland	1305	5. grasland	1313
6. haver	872	6. koolzaad	934
7. zomertarwe	716	7. haver	891
8. koolzaad	657	8. erwten	832
9. erwten	555	9. zomertarwe	695
10. zomergerst	522	10. zomergerst	566

De toeneming van het verbouwde koolzaad (in 1947 nog geen 6 ha!) bracht kolonisatie teweeg van grasmussen, rietzangers en rietgorzen in die koolzaadvelden.

De vlas- en tarwevelden trokken weer vooral de kwartels aan. De suikerbietenvelden waren vaak het territorium van Kievit en kluut.

3. Lijst van de broedvogels in 1948 en 1949.

De positieve broedvogels zijn weer voorzien van een nummer en tussen haakjes staan vermeld gegevens van enige dubieuze of voormalige broedvogels.

1. *Corvus c. corone* L. — Z w a r t e k r a a i.

1948 : 31 Mei 1 paartje in de buurt van hevig alarmerende kluten tussen Slootdorp en Middenmeer ; 28 Mei minstens 3 aan de Waardweg bij het „Jodenkamp”. Minstens 1 paar heeft wel gebroed in de Waard- of Groetsingel.

1949 : Weer vermoedelijk slechts een broedpaar langs de Waardsingel.

2. *Corvus monedula spermologus* Vieill. — K a u w.

1948 : weer broedend op boerderij „De Eerste” en zeer waarschijnlijk op enige andere boerderijen. Toeneming van het aantal broedparen met 2 of 3 is vrij zeker, gezien het aantal geregeld waargenomen ex.

1949 : Wederom een kleine toeneming van het aantal broedparen. Jongen werden o.a. grootgebracht op de boerderij „De Eerste”.

3. *Pica p. pica* (L.) — E k s t e r.

1948 : de uitbreiding van het aantal broedparen werd krachtadig tegengegaan door de jachtopzieners. In de wintermaanden werden 10-tallen ex. geschoten, vooral in de Waard- en Groetsingel. Bereikbare nesten werden verwoest. Desondanks kwamen van enige nesten de jongen groot. Ook in Robbenoord werden nesten verstoord.

1949 : ook nu bestrijding. In de Waardsingel werden o.a. 3 nesten met elk 3 eieren verwoest. Schuwe ex. (8 in totaal) werden in de zomermaanden gezien langs de Ulkeweg (sectie A). Geregeld ook een paartje in en bij het wandelbosje van Slootdorp. Hier werd ook een nestelpoging gedaan. Een nest bevond zich in een wilg op de kade langs de Wieringerrandweg, niet ver van de „Leemans”. Nu en dan ook schuwe ex. in Robbenoord. Aantal broedparen gaat dus achteruit tengevolge van de bestrijding. De lege nesten zijn overigens belangrijk als broedholte voor holenduif en torenvalk.

4. *Garrulus gl. glandarius* $\cong$ *rufitergum* — G a a i.

1948 : 11 Mei 3 ex. vliegend vanaf de kade langs het Wieringerrandkanaal naar het Robbenoordse wilgenbosje. BAIS zag meer malen ex. om en in dit bosje, tot begin Juni toe. In de daaropvolgende wintermaanden werd een oud nest gevonden in een takvork van een wilg en blijkbaar heeft dus een paartje kans gezien te nestelen. Het nest is vermoedelijk verstoord door een jachtopziener. De vogels waren steeds zeer schuw.

1949 : niet waargenomen.

5. *Sturnus v. vulgaris* L. — S p r e e u w.

1948 : broedend bij huizen en boerderijen. Mogelijk kleine toeneming. Op 28 Mei reeds vele troepjes jongen. Nesten werden op kleine schaal uitgehaald.

1949 : geen bijzondere waarnemingen.

[*Oriolus o. oriolus* (L.) — W i e l e w a a l.

1948 : enige malen in de zomermaanden door BAIS gehoord en gezien in de Waardsingel. Nest werd niet gevonden.

1949 : enige malen in Juni en Juli gehoord en gezien in de Waardsingel. Van broeden geen bewijs.]

6. *Carduelis c. cannabina* (L.) — K n e u t j e.

1948 en 1949 : voornaamste broedplaatsen : Robbenoord en Waard- en Groetsingel. Stand niet groot en praktisch gelijk aan die van vorige jaren. Waarnemingen van nestbouwende, voedselbrennende en pas uitgevlogen vogels.

7. *Passer d. domesticus* (L.) — H u i s m u s.

Stand zeer vermoedelijk iets achteruitgegaan door de bestrijdingsmaatregelen. De schatting van ca 2000 broedparen in 1947 is zonder twijfel veel te laag geweest, naar mij later is gebleken. Talrijkst in de drie dorpen. In 1949 troepjes in de polder vanaf einde Juni. Slaapplaats graag onder bruggen.

8. *Emberiza sch. schoeniclus* (L.) — R i e t g o r s.

1948 : de stand in de rietzomen van het Wieringerrandkanaal bleef vrijwel gelijk. Toeneming van het aantal in riet van Waard- en Groetkanaal duidelijk, maar daar nog niet erg talrijk. In Robbenoord w.s. gelijk. Verder doordringen in de polder werd geconstateerd, parallel met de uitbreiding van het riet. Weer broedend bij het „Klutengat”, nu ook in riet langs de Slootvaart tussen Slootdorp en Middenmeer.

1949 : de toeneming in de polder ging verder. Geregeld waargenomen in verscheidene poldertochten. Ook onder Slootdorp. Bij het „Dijkgat” broedden er ook vrij veel, te oordelen naar het aantal ♂♂. Naar schatting waren er minstens voortdurend een 15-tal aanwezig in de hoge honingklaver-velden langs de wielen en in het lange riet aan de Oostzijde van de beide wielen. Langs de Slootweg N. van Slootdorp werd in Juni en Juli steeds een zingend ♂ gezien en gehoord in een veld met misgewas : koolzaad vermengd met tarwe. Ook werd in het begin van Mei een zingend ♂ opgemerkt in een koolzaadveld bij het Robbenoordse bos.

9. *Galerida cr. cristata* (L.) — K u i f l e e u w e r i k.

1948 : enige waarnemingen van een zingend ♂ in Slootdorp wet- tigen de overtuiging dat een enkel paartje broedde. Niet gezien op andere plaatsen.

1949 : een zingend ♂ op enige dagen in Middenmeer wijst op een enkel broedgeval.

Betwijfeld mag worden of de soort zich in de komende jaren zal weten te handhaven als broedvogel. Ontbreekt blijkbaar in het grootste deel van Noord-Holland boven het IJ, afgezien van enige plaatsen in de duinstreek en blijkbaar bij Amsterdam. Deze ge-

isoleerde vestiging in de Wieringermeer is moeilijk te verklaren. Het aantal paren is vanaf 1935 (het vestigingsjaar) nimmer groot geweest.

10. *Alauda a. arvensis* L. — Veldleeuwerik.

1948 en 1949 : talrijke broedvogel. Stand waarschijnlijk gelijk aan die in vorige jaren. In de tweede decade van Juli steeds heel wat rondzwervende troepjes, waarbij jonge vogels, die nog niet goed konden vliegen, vaak langs de randen der wegen.

11. *Anthus pratensis* (L.) — Graspieper.

1948 : een kleine toeneming van het aantal broedparen was duidelijk. Baltsvluchten, vogels met voer en jonge vogels werden gezien. Toeneming viel vooral op in het midden en Zuiden van de polder. 1949 : stand waarschijnlijk als in 1948.

12. *Motacilla fl. flava* L. — Gele kwikstaart.

Talrijk. De karaktervogel van de Wieringermeer. Slaapplaatsen in voorjaar en nazomer zijn de rietzomen van het Wieringerrandkanaal en het rietveld aan het „Klutengat”. Hier vooral in het nazomerseizoen van 1949 op enige dagen enorme zwermen slapend in het riet bij het „Klutengat”.

Frappant is steeds weer als contrast de zeldzaamheid van de soort in Westfriesland tussen Hoorn en Lambertschaag (voornamelijk goed onderhouden weilanden). Zodra men het Lambertschager viaduct is gepasseerd ziet men de vogels.

In 1949 werden de eerste ex. gezien door BAIS op 4 April.

13. *Motacilla a. alba* L. — Witte kwikstaart.

Veel zeldzamer dan de gele. Stand vermoedelijk gelijkgebleven. Steeds bij huizen, schuren en bruggen.

[*Parus c. caeruleus* L. — Pimpelmee.

1948 : niet gezien in Waard- en Groetweg ; 1949 : in Juli eens waargenomen in genoemde singel. Van broeden niets bekend geworden.]

14. *Panurus b. biarmicus* (L.) — Baardmannetje.

1949 : op 30 Juni een aantal in het hoge riet aan de Oostzijde van de beide wielen bij de plaats waar de dijk in 1945 werd opgeblazen, tussen de zoom van de nieuwe dijk en het oude dijkstuk dat is blijven staan. Toen had ik geen tijd om het troepje beter te bekijken. C. DE VRIES kon op 2 Juli d.a.v. mijn waarneming bevestigen en tevens constateren dat er jonge vogels bij het troepje waren. Op vele waarnemingsdagen daarna in de maanden Juli, Augustus en September bleek de soort zich er steeds te blijven ophouden. Maximaal telde ik er acht bij elkaar, waaronder 1 adult

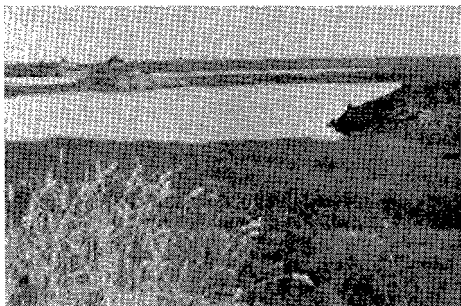

Fig. 2. De rietzoom langs de wielen van het „Dijkgat” in 1949, waar een paartje baardmannetjes broedde.

(The marginal reeds along the „Dijkgat” where one pair of Bearded Tits bred in 1949).

Foto A. L. J. van IJzendoorn

♂. Meermalen werden de vogels in hun eerste jeugdkleed goed gezien. Ondanks zoeken bleef het nest onvindbaar. De waargenomen jongen nemen echter twijfel weg.

[*Muscicapa str. striata* (Pall.) — Grauwe vliegenvanger. Werd noch in 1948, noch in 1949 waargenomen, zodat het broedgeval in 1947 beschouwd moet worden als incidenteel.]

[*Phylloscopus c. collybita* (Vieill.) — Tjiftja f. Noch in 1948, noch in 1949 gehoord in de Waardsingel.]

15. *Phylloscopus trochilus fitis* (Bechst. — Fitis.

1948 : op 5 Mei zongen in de Waard- en Groetsingel minstens 20 ex. ; op 28 Mei telde ik er maar 8. Vooral de census op 28 Mei werd ongunstig beïnvloed door harde Noordelijke wind. Een kleine toeneming van het bestand in de beide singels is hoogstwaarschijnlijk. Ook weer enige territoria in en bij Robbenoord.

1949 : situatie practisch gelijk aan die van 1948.

[*Locustella l. luscinioides* (Savi) — Snor.

Omstreeks 15 Juli 1949 een voortdurend zingend ex. in het riet langs de wielen bij het „Dijkgat”. Op latere dagen echter niet meer. Dit is dus wel een trekker geweest.]

16. *Acrocephalus a. arundinaceus* (L.) — Grote karekiet.

1948 : op 28 Mei zongen in het riet van Waard- en Groetkanaal minstens 30 ex. Op 28 Mei zong de soort „slecht” en aantallen werden dan ook niet genoteerd. Langs het Wieringerrandkanaal bleef het bestand van gelijke grootte. Nog alleen in de randvaarten en niet in de polder zelf : het riet was nog niet hoog en dicht genoeg. Stand w.s. gelijk aan die in 1947.

1949 : Stand in de randkanalen wel als in 1948. Nu voor het eerst ook waargenomen in de polder, namelijk een zingend ♂ in de Slootvaart bij Middenmeer. Hoogstwaarschijnlijk zal de soort zich in volgende jaren ook meer in de polder uitbreiden.

15. *Acrocephalus sc. scirpaceus* (Herm.) — Kleine karekiet.

1948 : in de randkanalen langs Waard- en Groetweg en Wieringerlandweg bleef de stand wel gelijk. De soort nestelde dit jaar echter in iets groter aantal in de polder, nl. bij het „Klutengat” (minstens 1 paar), tussen Slootdorp en Middenmeer (minstens 1 paar) en hoogstwaarschijnlijk op nog enige plaatsen langs verlandende vaarten, vooral in het Noorden en Oosten van de polder.

1949 : de uitbreiding in de polder ging verder. Nu telde ik zeer geregeld minstens 7 paren in het riet van de Slootvaart tussen Middenmeer en het „Klutengat”. Broedde ook in het riet van de Schelpentocht even ten Z. van de Haukes. Werde ook in andere rietzomen in de polder gezien, b.v. in de kanalen in het Robbenoordse bos.

We zien dus een duidelijke toeneming in verband met de uitbreiding van het riet. In het riet van het „Dijkgat” werden ook geregeld een stuk of 5 zingende ex. opgemerkt, die hier wel zullen hebben gebroed.

16. *Acrocephalus palustris* (Bechst.) — Bosrietzanger.

1948 : BAIS hoorde steeds een zingend ex. in een moerassig perceeltje aan de Ulkeweg, zodat het broeden van minstens één paar vast staat. Zelf de soort niet gehoord.

1949 : geen waarnemingen, zodat broeden voor dit jaar niet vast staat.

17. *Acrocephalus schoenobaenus* (L.) — Rietzanger.

1948 : De stand nam iets toe door een immigratie op kleine schaal in de polder, waar de groei van het riet daar gelegenheid toe schonk. In de randkanalen bleef de situatie gelijk aan vorige jaren. Bij het „Klutengat” geregeld 3 zingende ex.. Ook gehoord in het riet van enige verlandende vaarten.

1949 : Het aantal, dat nu in de polder nestelde, nam weer iets toe. Tussen Middenmeer en de Haukes hoorde ik er b.v. steeds minstens 8. Ook op andere plaatsen in de polder, langs de tochten en vaarten, werden meer waarnemingen gedaan dan in 1948. In het koolzaad bij de Oudelandervaart en in een misgewas, mengsel van koolzaad en koren, ten N. van Slootdorp, was minstens een territorium.

18. *Hippolais icterina* (Vieill.) — Spotvogel.

1948 : census op 5 Mei, Waard- en Groetsingel : 1 of 2 zingende ex. De soort was nog niet op volle sterkte terug uit het winterkwartier. Op 28 Mei : 42 zingende vogels geteld. Het ongunstige weer was echter op dit aantal zonder twijfel van invloed. Zo veel als in 1947 zijn er echter niet geweest. Ook gehoord in het Robbenoordse wilgenbosje en in erf- en wegbeplantingen ; eveneens in de wandelbosjes bij Slootdorp en Middenmeer.

1949 : stand vrijwel onveranderd. Wellicht waren er iets minder in

de Waard- en Groetsingel. Daar staat echter tegenover dat de soort iets toenam door het hoger groeien van erf- en wegbeplantingen.

19. *Sylvia borin* (Bodd.) — Tuinfluiter.

1948: op 5 Mei minstens 10 zingende ex.; op 28 Mei zeker 19 ex. in de Waard- en Groetsingel. Ook in Robbenoord gehoord.

1949: stand vermoedelijk onveranderd.

20. *Sylvia c. communis* Lath. — Grasmus.

1948: Waard- en Groetsingel, 5 Mei, minstens 15 ex. geteld; 28 Mei 9 zingende ex. Stand hier vermoedelijk hetzelfde als in 1947, of iets achteruitgegaan. Gedurende de gehele Meimaand in 1949 steeds zingende ex. gehoord in koolzaadvelden ten Zuiden van Middenmeer, tussen Middenmeer en Slootdorp en op één plaats langs de Slootweg, N. van Slootdorp. Totaal dus minstens 3 territoria in koolzaad. 1949: toestand verder onveranderd. In Robbenoord echter een duidelijke toeneming bij het hoger worden van de begroeiing op de gekapte gedeelten.

21. *Turdus m. merula* L. — Merel.

1948: nog steeds schaarse broedvogel in de polder. Waard- en Groetsingel, 5 Mei, 1 zingend ♂: 28 Mei 2 zingende ♂♂. Hier echter waarschijnlijk wel iets talrijker dan blijken zou uit deze gegevens. Vermoedelijk ook een broedpaar te Middenmeer.

1949: enige malen gehoord en gezien in Waard- en Groetsingel. Steeds een ♂ in het wandelbosje bij Slootdorp. De soort blijft echter nog steeds opvallend schaars en broedt b.v. nog steeds niet in het restant van het Robbenoordse bos. Ook bij de boerderijen blijkbaar nog niet tengevolge van het nog onontwikkeld-zijn van de beplantingen. In de toekomst is echter een toeneming te verwachten.

[*Troglodytes tr. troglodytes* (L.). — Winterkoning.

Noch in 1948, noch in 1949 gezien in de polder.]

22. *Hirundo r. rustica* L. — Boerenzwaluw.

In 1948 en 1949 vrij algemeen. Stand waarschijnlijk vrij stabiel.

23. *Delichon u. urbica* ((L.)) — Huiszwaluw.

Hier en daar aan huizen en boerderijen kleine kolonietjes. Jonge vogels gezien, evenals bij de vorige soort. Stand in 1948 en 1949 wel onveranderd.

24. *Riparia r. riparia* (L.) — Oeverzwaluw.

1948: Toeneming van het aantal broedparen opvallend. Op 11 Juni telde ik meer dan 80 nestgangen en „probeersels” van nestgangen in een steile zandige rand in een veldje vlak bij de Haukes. De

steile wand was nergens hoger dan een meter en ontstaan door afgraving van een gedeelte van het veld. Vele nesten waren — waarschijnlijk door de jeugd — van boven af uitgegraven en dan ook verlaten en zonder eieren, terwijl nestmateriaal nog aanwezig bleek te zijn. Er vlogen nog slechts 5 of 6 ex. rond. In een gang trof ik nog een eitje aan, dat onbebroed was, in een andere gang een gebroken ei. De meeste nestgangen waren nog ondiep. Een ex. vloog tijdens de inspectie met veel nestmateriaal uit een nestgang. Op volgende dagen bleek de nestplaats geheel te zijn verlaten.

Fig. 3. Nestplaats van oeverzwaluwen ten Noorden van de „Hoornse Brug”.
(Nesting-habitat of *Riparia riparia*).

Foto A. L. J. van IJzendoorn

Een tweede nestplaats bevond zich even ten Noorden van de „Hoornse Brug”, waar ca. 37 nestgangen werden geteld. In meer dan 10 hiervan bevonden zich witte veertjes en strootjes. Maximaal telde ik er 8 paren bij. Verscheidene nestgangen herbergden broedende vogels. De diepte van 17 gemeten nestgangen varieerde zeer sterk en de meeste moesten dan ook worden beschouwd als „probeersels”. Slechts die welke langer waren dan een meter, bleken bewoond te zijn. Zeker $\frac{3}{4}$ van het aantal nestgangen bleef onder de meter in lengte en waren onbewoond. Dit is blijkbaar bij alle oeverzwaluwen-kolonies in de Wieringermeer het geval, en waarschijnlijk in elke oeverzwaluwen-kolonie. Bij het „Dijkgat” werden in 1948 geen observaties gedaan. Een of twee nestgangen bevonden zich in de steile oeverwand bij de ophaalbrug te Middenmeer. Er vlogen steeds 2 vogels bij.

In totaal hebben dus minstens 15 paren in de Wieringermeer getracht te broeden, waarschijnlijk hebben zelfs grotere aantallen het geprobeerd. Van geen enkel paartje heeft het broeden — voorzover mij bekend — succes gehad. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan menselijke „activiteit”.

1949: Wederom een kleine kolonie van vermoedelijk 6 paren in de steile wand die zich langs de weg ten Noorden van de „Hoornse Brug” bevond. In de loop van het broedseizoen werd echter aan deze wand gegraven en hij is nu praktisch verdwenen, zodat hier het volgende jaar geen broedpogingen zijn te verwachten.

Bij het „Dijkgat” werden op 29 Juni verscheidene kwetterende vogels gezien. Het waren er in elk geval minder dan 10. Ik neem aan

dat zich hier een kleine kolonie heeft bevonden. Ook op volgende dagen werden ze hier waargenomen. Voorts zag ik vaak vanaf eind Juni en in de maand Juli troepjes langs de Wieringerrandweg, langs het kanaal door Robbenoord en bij het gemaal Leemans. Misschien dat althans een gedeelte hiervan in steile wanden van de tochten en kanalen heeft weten te nestelen. Er waren echter ook soms duidelijk vogels bij, afkomstig van kolonietjes op Wieringen. Enkele malen werden jonge vogels in deze troepjes opgemerkt.

[*Apus a. apus* (L.) — Gierzwaluw.

In 1948 en 1949 evenals in vorige jaren niet-broedende vogels gezien, in wisselend aantal en toenemend vanaf ongeveer midden Juni. Van broeden geen spoor.]

25. *Cuculus c. canorus* L. — Koekoek.

1948 en 1949: de beste koekoeken-plaatsen waren de Waardsingel en het wilgenbosje van Robbenoord, waar men er meer-malen 3 tegelijk kon horen roepen.

28. *Asio o. otus* L. — Ransuil.

1948: Geen eigen waarnemingen, evenmin zomerwaarnemingen van C. BAIS en C. DE VRIES. Heeft dus toen wel niet gebroed, wat mogelijk te wijten is aan de relatieve schaarste van veld- en andere muizen (gevolg van de bestrijdingscampagne in de voorafgaande winter?).

1949: verschillende zomerwaarnemingen in Robbenoord wijzen op het broeden van minstens een paar. Het nest zou zijn gevonden. In het wilgenbosje geregeld te zien. In het najaar hier hele troepjes (trekkers).

[*Asio fl. flammeus* (Pontopp.) — Velduil.

Niet waargenomen in 1948 en 1949 en blijkbaar dus in beide jaren niet broedend.]

26. *Falco t. tinnunculus* L. — Torenvalk.

1948 enige zomerwaarnemingen wijzen op het broeden van een enkel paartje in de Waardsingel. Broedde blijkbaar niet in Robbenoord.

1949: een paartje steeds bij een oud eksternest in de Waardsingel. Heeft hier wel gebroed. Ook in de zomer gezien langs de Molenweg en daar waarschijnlijk broedend in een schuur.

27. *Circus ae. aeruginosus* (L.) — Bruine kuikendief.

1948: Twee paren werden geregeld gezien in en om Robbenoord. Een nest met 4 eieren werd gevonden (BAIS).

1949: Geregeld gezien in en bij Robbenoord en daar blijkbaar weer broedend, echter maar in één paar.

Het broeden langs de Groetsingel wordt vermoed, maar is niet bewezen.

28. *Circus pygargus* (L.). — **Grauwe kuikendief.**
1948: Een paar werd geregeld gezien te Robbenoord en heeft er wel genesteld.

1949: Geen waarnemingen.

29. *Tadorna tadorna* (L.) — **Bergeend.**

1948: Vermoedelijk is de stand hetzelfde geweest als in 1947. Geregeld gezien bij het „Klutengat” en in Robbenoord. Ook hoorde ik van een nest dat gevonden zou zijn langs een tocht bij Sloodorp. Van het „Dijkgat” geen gegevens.

1949: Op 30 Juni zwommen op het water van een wiel bij het „Dijkgat” twee ouden met zeven kleine jongen. Ook op volgende dagen werden de alarmerende ouden herhaaldelijk gesignaleerd. Ook op enige andere plaatsen gezien, b.v. langs de Wieringerrandweg, maar w.s. waren deze vogels dezelfde als die waarvan op het eiland Wieringen een nest werd gevonden. Vermoedelijk handhaaft het kleine bestand zich in de polder.

30. *Anas pl. platyrhynchos* L. — **Wilde eend.**

1948: Waarschijnlijk toegenomen in aantal. Er werden heel wat ♀♀ met pulli gezien. Ook later in het seizoen samen Coppelende woerden. Het talrijkst als broedvogel waarschijnlijk in de Waarden Groet- en Wieringerrandkanalen.

1949: Mogelijk nog een kleine toeneming van het aantal broedvogels, als gevolg van het feit dat de dekkingsmogelijkheden langs de tochten groter werden door de uitbreiding van het riet. Tientallen malen werden tomen jongen onder de hoede van een ♀ gezien. Waarschijnlijk is de stand nog voor verdere toeneming vatbaar.

31. *Anas querquedula* L. — **Zomertaling.**

1948: Waarschijnlijk iets talrijker dan in 1947; o.a. geregeld waargenomen bij het „Klutengat”. Hoofdbroedplaats bevindt zich wel in het N.W. van de polder.

1949: Onder Kolhorn werd in de polder een nest met eieren uitgemeaid en het broedende wijfje door de maaimachine gedood. Ook weer geregeld bij het „Klutengat” gezien. Heeft ook in minstens één paar bij Robbenoord gebroed en waarschijnlijk ook een paartje langs de Klievertocht.

32. *Spatula clypeata* (L.) — **Slobbeend.**

1948: Stand wel onveranderd. Nog het vaakst waargenomen in het Wieringerrandkanaal. Nest werd gevonden o.a. langs de Amstelmeerdijk.

1949: Geregeld waargenomen in de zomer. O.a. een toom pulli in de Oeverse tocht.

33. *Podiceps cr. cristatus* (L.) — **Fuut.**

1948: Stand als in het vorige jaar. Dit jaar ook wel weer broedend bij het „Klutengat”, waar steeds een paar werd gezien. Vaak wer-

den jongen in diverse ontwikkelingsstadia waargenomen in het Wieringerrandkanaal. Ook weer broedend in het Waard- en Goetkanaal.

1949: Broedde weer bij het „Klutengat”, afgaande op het voortdurend waarnemen van een paar aldaar. Ook een gealarmeerd paar opgemerkt in Mei langs de Oeverse tocht, waar de soort zeker broedde. Een verdere uitbreiding van het bestand in de polder is te verwachten. In het kanaal door Robbenoord broedde ook minstens een paar, waarschijnlijk zelfs twee paren. Alle geschikte tochten zijn nog niet bezet.

[*Podiceps c. caspicus* (Habl.) — G e o o r d e f u u t.

Op 30 Juni 1949 een ex. in prachtkleed met diepzwarte hals en gouden oorstreek steeds in de buurt van de rietzoom langs de wieden bij het „Dijkgat”. Van broeden geen spoor en later niet meer hier waargenomen.]

[*Podiceps r. ruficollis* (Pall.) — D o d a a r s.

Ondanks het feit dat ik steeds op het voorkomen van deze soort lette, kon ik noch in 1948, noch in 1949 deze vogel „herontdekken”; evenmin waargenomen door C. BAIS en C. DE VRIES.]

34. *Columba p. palumbus* L. — H o u t d u i f.

1948: Waard- en Groetweg, 28 Mei, 10 ex. gezien. In Robbenoord nesten gevonden. Breidt zich daar waarschijnlijk wat uit. Ook broedend in wandelbosjes bij Slootdorp. Situatie vrijwel als in 1947.

1949: In het Robbenoordse wilgenbosje waren heel wat nesten. Ikzelf vond er minstens drie, maar er waren er meer. De nesten waren meest gebouwd beneden manshoogte en samengesteld van dorre bruine wilgentakjes. Van de drie gevonden nesten werden alle eieren geroofd of uitgehaald. Langs de Klievertocht wees C. BAIS mij op 18 Mei een nest op de grond met twee eieren. Het nest was gemaakt van grasworteltjes (waarschijnlijk kweek) en lag tussen hoge dorre verspreid staande rietstengels. In het nest lagen enige witte duivenveertjes. De eieren voelden koud aan. De ouden werden er later bij in de buurt gezien. Door het gras liep een gangetje van het nest af; vermoedelijk werd het nest dus door de broedende vogel lopend bereikt. Later bleek dat beide eieren verdwenen waren. Ook dit jaar weer nestelend in de Waard- en Groetsingels en in het wandelbosje bij Slootdorp. Bovendien nog op enige andere plaatsen waar erf- en wegbeplanting gelegenheid boden. Slaapvluchten in het najaar naar de Waard- en Groetsingel en naar de eendenkooi in de Hippolytushoeve koog op Wieringen.

35. *Columba oe. oenas* L. — K l e i n e b o s d u i f.

1948: Aantal broedparen waarschijnlijk hetzelfde. De soort hand-

haafde zich in elk geval. Een paartje maakte een nest onder een brug van de Rijksweg te Robbenoord. Een ander nest bevond zich in een schuur aan de Schelpenbolweg. Ook langs de Molenweg werden ex. waargenomen, die vlogen naar enige gehavende landbouwschuren.

1949 : In de Waardsingel trof BAIS een legsel aan in een oud eksternest. In het populierenbosje van Slootdorp hield zich ook steeds een paartje op bij een oud eksternest. Hierin werd later een tweelegsel gevonden. Ook weer aangetroffen langs de Molenweg. Een toeneming van het aantal was merkbaar.

36. *Streptopelia turtur turtur* (L.) — T o r t e l d u i f.

1948 : 28 Mei, Waard- en Groetsingel : troepje van 4 en 2 koerende ex. Ook enige malen in de zomer in en bij Robbenoord gezien.

1949 : Wederom geregeld in klein aantal in de Waard- en Groetsingel nestelend. Ook steeds gehoord in het wilgenbosje van Robbenoord, waar waarschijnlijk ook enige paartjes broedden. De stand is zeker niet groot. De soort ontbreekt in Westfriesland en in de polders ten Westen van de „Meer”, voorzover mij bekend. Op Wieringen broeden echter enkele paartjes in de eendenkooien.

37. *Haematopus o. ostralegus* L. — S c h o l e k s t e r.

1948 : verspreiding ongeveer als in 1947. Broedde ook wel bij het „Dijkgat”.

1949 : de territoria weer op dezelfde plaatsen als in vorige jaren. Minstens 3 paren nestelden bij het „Dijkgat”. Ook broedden enige paartjes langs het kanaal in Robbenoord. Verder op de zelfde plaatsen : langs Wieringermeer/IJselmeerdijk, op enige plaatsen langs de Wieringerrandweg, langs de Slootweg, enz.

38. *Charadrius h. hiaticula* L. — B o n t b e k p l u v i e r.

1948 : verspreiding practisch als in 1947. Zo b.v. langs de Sluitgatweg weer drie broedparen. Ook wel bij het „Dijkgat” broedend, want daar waargenomen door C. DE VRIES, in begin Juni.

1949 : bij het „Dijkgat” broedde maar een enkel paar, dat in gealarmeerde toestand enige malen werd waargenomen. Het aantal is hier dus achteruitgegaan. Langs de Sluitgatweg waren steeds twee alarmerende paartjes. Op de berm van de IJselmeerdijk tussen de Leemans en het „Dijkgat” nestelden ze niet meer.

39. *Charadrius dubius curonicus* Gm. — K l e i n e p l u v i e r.

1948 : Omstreeks midden Juni een geagiteerd en alarmerend exemplaar op dezelfde plaats ten Noorden van de „Hoornse Brug” als op vorige jaren, bij de oeverzwaluwenkolonie. Heeft daar wel in een paar gebroed. Bij het „Dijkgat” niet gezien. Voorts nergens anders waargenomen.

1949 : Nergens waargenomen.

40. *Leucopoliuss a. alexandrinus* (L.) — Strandpluvier.

1948: broedde zonder twijfel weer bij het „Dijkgat”, waar C. DE VRIES begin Juni verscheidene ex. zag. Het aantal paren bleef in dit jaar helaas onbekend.

1949: naar schatting bedroeg het aantal broedparen bij het „Dijkgat” op 30 Juni circa 25. Een nest werd op die datum gevonden (2 eieren, overdekt met een dikke laag grond, die koud aanvoelden). Wellicht broedde er verspreid in de polder nog een enkel paartje op zandige kavels, daar ik enige zomer-waarnemingen heb op dergelijke terreinen, b.v. bij de Schelpentocht bij de Haukes.

41. *Vanellus vanellus* (L.) — Kievit.

1948: een kleine toeneming was duidelijk. Verspreiding ongeveer als in 1947. Nesten graag in aardappel- en bietenvelden, b.v. 1 vier-legsel op 14 Mei langs de Schelpentocht bij de Haukes, op een nest van kweek-wortels. Jonge vogels werden meermalen gezien. 1949: wederom een toeneming. Verscheidene nesten werden gezien. Evenals de kluut leidt ook de kievit haar jongen in dit gebied graag naar de slootjes en tochten bij de broedplaats. In Robbenoord bij het wilgenbosje op het gekapte terrein broedden minstens 5 paartjes.

[*Philomachus pugnax* (L.) — Kemphaan.

Vroege zomer-trekkers werden in beide jaren vanaf begin Juni geregeld waargenomen. Van broeden ontbreekt echter alle spoor.]

42. *Tringa t. totanus* (L.) — Tureluur.

1948: verspreiding als in 1947. Stand onveranderd. Jongen werden gezien. Nestelt vooral in de graslandgedeelten, graag bij verlandende vaarten, waarheen de jongen worden geleid, evenals kluut en kievit dit doen.

1949: stand hetzelfde. Een of twee paartjes broedden bij het „Dijkgat”, te oordelen naar het gedrag.

43. *Recurvirostra avosetta* L. — Kluut.

1948: Verspreiding en stand als in 1947. Nestelt o.a. graag op zandige velden, waarop bieten en aardappels in de nabijheid van ondiepe tochten met veel begroeiing, waar in het begin van de broedtijd zich vaak de niet-broedende partner bevindt en waarheen steeds de donsjongen worden geleid, die daar verblijven totdat ze vliegvlug zijn geworden. Dit doen ook kievit en tureluur.

1949: Bij het „Dijkgat” schatte ik het aantal broedende paren op ca. 5 bij de wielen en minstens 10 paar in de jonge aanplanting ten Westen van de asphaltweg om de wielen. Bij het Klutengat broedden minstens twee paar, langs de Schelpentocht zeker 2, misschien 3 paren. Hiervan werden later herhaaldelijk 4 jongen gezien. Langs

Fig. 4. Een van de verlandende tochten waarheen de jongen van kluut, Kievit en tureluur worden geleid zodra ze zijn uitgebroed en waar zij verblijven totdat ze vliegvlug zijn; Schelpentocht onder de Haukes.

(A shallow canal, safe shelter for newly-hatched Avocets, Lapwings and Redshanks, who stay here till they can fly.)

Foto A. L. J. van IJzendoorn

de Oeverse Weg op een veld minstens 2 broedende paren gezien op 1 Juni. In het Zuiden van de polder, even voorbij het Lambertschager viaduct, werden ook verscheidene malen 2 of 3 paren gezien. De totale indruk is dat de stand onveranderd is gebleven, maar dat de populatie zich meer verspreidt.

44. *Limosa l. limosa* (L.) — Grutto.

1948 : bij het „Klutengat”, langs de Wieringerrandweg en de Sluitgatweg geregeld paren gezien, die door hun „displays” bewezen daar te broeden. Stand dus als in 1947.

1949 : stand blijkbaar onveranderd. Langs de Klievertocht alarmerden op 18 Mei drie paren. Van een paar was het legsel door een wagen overreden ; de twee eieren bevatten een bijna uitgekomen jong ; een derde ei was blijkbaar niet geraakt door het wiel, want de schaalresten lagen daar leeg en een donsjong liep in de nabijheid.

[*Gelochelidon n. nilotica* (Gm.) — Lachstern.

BAIS zag op 14 Mei 1949 twee ex. voorbijvliegen over het Wieringerrandkanaal.]

45. *Sterna h. hirundo* L. — Visdiefje.

1948 : hier en daar verspreid een enkel paar in de polder, vooral ten Zuiden en ten Noorden van Sloodorp, te oordelen naar hun gedrag, broedvogels. Blijkbaar ook bij het „Dijkgat”, daar C. DE VRIES ze hier zag in het begin van Juni. Aantal hier bleef echter onbekend.

1949 : op het terrein langs de wielen bij het „Dijkgat” op 30 Juni enige alarmerende ex. Vermoedelijk hebben er meer gebroed in de jonge aanplanting ten Westen van de asfaltweg, die echter niet goed doorzocht is. Stand vermoedelijk niet veel verschillend van die in 1948.

46. *Sterna a. albifrons* Pall. — Dwergstern.

1948 : broedde weer bij het „Dijkgat” ; C. DE VRIES zag ze hier. Aantal bleef onbekend.

1949 : Broedde dit jaar blijkbaar niet meer bij het „Dijkgat”, daar de soort hier nimmer door mij werd gezien.

47. *Larus r. ridibundus* L. — K o k m e e u w.

1948 : C. DE VRIES zag de soort begin Juni bij het „Dijkgat”. Ik zelf telde daar op 26 Juli nog minstens 20 slechtvliegende of zwemmende jongen en zag zeer veel adulte ex. op het dijkstuk tussen de beide wielen staan. Het aantal broedparen lag in elk geval boven de 10.

1949 : Het is onwaarschijnlijk dat in dit jaar nog paren bij het „Dijkgat” hebben gebroed. Nimmer zag ik er alarmerende ex.

In Robbenoord langs de rijksweg, niet ver van de Sluitgatweg, was een kleine kolonie. C. DE VRIES vond er enige lege nesten tussen het ruig begroeide gekapte land. Ik zelf zag hier alarmerende vogels en schatte het aantal broedparen op circa 20.

48. *Gallinula chl. chloropus* (L.). — W a t e r h o e n.

1948 : broedde op dezelfde plaatsen als in 1947, bovendien nog in enige andere vaarten in de polder. Breidde zich dus iets uit, wel als gevolg van de toeneming van het riet. Jongen werden gezien. De populatie in het Wieringerrandkanaal en het Waard- en Groetkanaal bleek ook iets groter te zijn dan in het vorige jaar.

1949 : een zeer duidelijke toeneming van het aantal broedparen in de polder was opvallend. In vele vaarten en tochten werden paren gezien met jongen, b.v. bij het „Klutengat”, in de Schelpentocht, op twee plaatsen in de Slootvaart bij Middenmeer, in een tocht langs de Molenweg en in de Ulketocht, ook in het kanaal te Robbenoord. Deze toeneming is zonder twijfel het gevolg van de toeneming van het riet. In komende jaren is dus nog een uitbreiding te verwachten, daar het riet ook nog niet „op volle sterkte” is.

49. *Fulica a. atra* L. — M e e r k o e t.

1948 : Het aantal in het Wieringerrandkanaal en het Waard- en Groetkanaal was hoger dan in 1947. In de polder was de soort echter nog zeer schaars : alleen van het „Klutengat” en Robbenoord zijn waarnemingen van elk één paar.

1949 : De stand in het Wieringerrandkanaal leek zich enigszins te hebben uitgebreid. Dit is nog steeds de beste „meerkoetenplek”. In Robbenoord werden in het kanaal minstens 2 paren met jongen gezien. Bij het „Klutengat” broedden ook minstens twee paren. De soort is echter in de polder schaarser dan de vorige soort.

50. *Phasianus colchicus* L. — F a z a n t.

1948 en 1949 : Toeneming van het bestand werd geconstateerd. De belangrijkste broedterreinen lagen om en in Robbenoord, waar in de vroege zomer vaak hennen met tomen jongen werden opgemerkt. De dekking is hier dan ook uitstekend door brem, lupine en wilde flora. Ook in het N.W. van de Waardsingel waren vrij veel fazanten. De soort werd ook gezien in het Zuiden van de polder, maar het aantal hennen dat hier broedt, was veel geringer. De jacht werd in het najaar van 1948 weer opengesteld.

51. *Perdix perdix* (subsp.) — P a t r i j s.

1948 en 1949: Toeneming van het aantal was bij deze soort eveneens evident. Het talrijkst in Robbenoord, ongetwijfeld omdat de dekking hier het best was. Vaak werd de soort waargenomen op „ruige” plekken, waar veel lage struiken en hoge plantengroei beschutting boden, b.v. bij het „Klutengat” en bij het wandelbosje van Slootdorp. In Robbenoord nog het vaakst met jongen gezien. Hier ook eens een hen met „distraction-display”. Er werd in 1949 (evenals voor de fazant) weer een premie gesteld op elk nest dat werd gevonden en uitkwam.

52. *Coturnix c. coturnix* (L.) — K w a r t e l.

1948: Vrij talrijk. De eerste werd al eind April gehoord. Toen vloog ook een vogel zich dood tegen een vensterruit te Wieringen. De soort werd tot in November waargenomen. Nesten werden niet veel gevonden. De meeste lagen in vlas. Jongen werden gezien. Er waren er heel wat minder dan het vorig jaar.

1949: weer geregeld gehoord, zij het dan ook dat het aantal dat in 1947 werd vastgesteld, nimmer meer werd bereikt. Sloeg o.a. steeds in korenvelden bij het „Dijkgat”, langs de Klieverweg, de Kwelweg, de Hippolytushoeverweg, de Slootweg en de Hoornse weg, Zuid van Middenmeer. Jongen werden in Augustus meermalen gezien. De laatste ex. werden uit het veld opgestoten in het eind van October.

4. V e r g e l i j k i n g m e t d e s t a n d i n v o r i g e j a r e n.

Het feit dat niet zo intensief kon worden waargenomen als in 1947, maakt een diepgaande vergelijking ten enenmale onmogelijk. Het niet-waarnemen van bepaalde soorten, zoals grauwe vliegenvanger en pimpelmees wil nog niet zeggen, dat deze soorten niet aanwezig kunnen zijn geweest. Het landschap bij het „Dijkgat” is helaas — vooral in 1948 — niet grondig genoeg doorzocht. Toch is juist hier de situatie het interessantst en met name hier zijn belangwekkende successies van vogelgemeenschappen te verwachten. Intussen blijkt uit de gegevens die wel zijn verzameld, dat de toeneming van het riet in de polder een toeneming tengevolge heeft gehad van het aantal broedende „rietvogels”. Deze immigratie van „rietvogels” zal zich vermoedelijk in de komende jaren voortzetten; immers alle geschikte plaatsen zijn nog niet met de normale rietzoom bezet. Van deze ontwikkeling van het riet profiteerden rietgors, rietzanger, kleine karekiet, waterhoen en baardmannetje en waarschijnlijk ook wilde eend en zomertaling.

De verbouw van koolzaad bracht de vestiging van minstens drie grasmussen-territoria in deze koolzaadvelden.

Het ontbreken van de velduil als broedvogel in de beide jaren vindt vermoedelijk zijn verklaring in het ontbreken van muizen (speciaal *Microtus arvalis*).

De kleine bosduif heeft zich minstens in aantal gehandhaafd en het

is wel zeker dat deze soort een blijvende aanwinst is, temeer daar hij de weg heeft gevonden naar de landbouwschuren.

Andere veranderingen zijn te wijten aan menselijke invloeden. Het verpachten van de jacht had een grotere activiteit van de jachtopzieners tengevolge die vooral leidde tot een scherpe daling in het aantal eksters en een groei van de fazanten- en patrijzenpopulatie. De fazant werd in de winter „bijgevoerd” en de patrijs verspreidde zich meer over de polder, zodat waarnemingen van deze soort ook in het Zuiden van de polder iets gewoner werden.

Sinds 1947 werd in de broedtijd ter bescherming van de broedvogelstand de toegang tot Robbenoord aan het publiek onttrokken. Dit verbod heeft wel enigszins gunstig gewerkt.

Het is duidelijk dat de steltvogel-, meeuwen-, en stern-populatie bij het „Dijkgat” zich in dalende lijn beweegt: de landschappelijke veranderingen moeten daartoe wel leiden. Vooral het toenemen van de begroeiing en de aanplanting van „bos” zijn hier de oorzaak van. De nieuwe aanplantingen bij Robbenoord bleken nog te jong te zijn om veel invloed uit te oefenen op de „bosvogel”-stand.

Stijging in het aantal broedparen van enige andere vogelsoorten, zoals kievit, graspieper en de „jachtvogels” lag ook in de lijn van de verwachtingen, eensdeels als gevolg van een langzaam herstel na de inundatie, anderdeels als gevolg van een geboorte-overschot na het gunstige broedseizoen van 1947. Het verdwijnen van kuifleeuwerik en kleine pluvier als broedvogel is te verwachten: de aantallen nemen af.

5. Literatuur ter vergelijking.

IJZENDOORN, A. L. J. VAN (1947): Broedvogels van de Wieringermeer in 1945 en 1946. *Limosa*, 20, p. 143—159.

——— (1948): Broedvogels van de Wieringermeer in 1947. *Limosa*, 21, p. 41—69.

6. Summary: The breeding birds of the Wieringermeerpolder in 1948 and 1949.

The Wieringermeerpolder, an area reclaimed from the Zuiderzee in 1930, was again studied in order to find out whether any changes had taken place in the build-up of the breeding birds' population. Lack of time prevented such an intensive research as was made in previous years (VAN IJZENDOORN, 1947 and 1948). Comparison with the data available from 1945, 1946 and 1947 reveals that it is especially the "reed-birds" that showed an increase in numbers. *Acrocephalus scirpaceus*, *Emberiza schoeniclus*, *Acrocephalus schoenobaenus* nested in the polder in somewhat greater numbers than in previous years. *Gallinula chloropus*, perhaps also *Anas platyrhynchos* and *Anas querquedula*, also took advantage of the gradual recovery of the reed (*Phragmites communis*) along the borders of most canals. It is expected that this increase will go on in the coming few years.

The Bearded Tit (*Panurus biarmicus*) nested in the reeds that have grown up to a considerable height near the "Dijkgat": the place where the dyke was blown up by the German army in April 1945 in order to flood this fertile polder. The scarcity of mice (especially *Microtus arvalis*) was presumably the cause of the non-breeding of *Asio flammeus* and the few nests of *Asio otus* and *Falco tinnunculus*.

In the cole-seed-fields there were three territories of *Sylvia communis* and at least one territory of *Acrocephalus schoenobaenus* and *Emberiza schoeniclus*. Undoubtedly aberrant habitats for these three species!

Acrocephalus arundinaceus was in 1948 only observed in the marginal canals of the polder. In 1949, however, there was 1 territory in the reeds of a canal in the polder. So it is presumed that the reeds are still for the greater part too low and not dense enough to allow this species to breed in the polder.

Turdus merula is also a rare breeding bird, the cause of which is not quite understood.

Riparia riparia nested in two colonies (at least 15 pairs). Wholesale destruction of eggs and nests was due to human agencies.

Recurvirostra avosetta liked to nest on sandy fields planted with sugarbeets or potatoes, lying close to shallow canals, where young ones stay till they can fly. Near the "Dijkgat" there were again colonies of *Sterna hirundo*, *Recurvirostra avosetta*, *Charadrius hiaticula* and *Leucopolijs alexandrinus*. *Sterna minuta* had disappeared in 1949 as had *Larus ridibundus*. This latter species still was a breeder here in 1948, whereas in 1949 a small colony had settled in "Robbenoord". The landscape near the "Dijkgat" is gradually getting more overgrown and the colonies of waders, terns and gulls will presumably disappear completely in future years.

Hoorn, 6 Februari 1950.

Een nieuw broedgeval van de grauwe gans, *Anser a. anser* (L.) in Nederland

(met 2 tekstfiguren)

(tevens 32ste Publicatie van de „Club van Zuiderzeewaarnemers”)

(with Summary: A new breeding-case of *Anser a. anser* (L.) in the Netherlands)

DOOR

D. BAKKER, biol. drs

Afdeling Onderzoek van de Directie van de Wieringermeer (NO polderwerken)

Uit de Nederlandse ornithologische literatuur blijkt, dat de grauwe gans tot en met 1909 in Friesland heeft gebroed. Het broeden in Nederland buiten de provincie Friesland werd echter nooit met zekerheid vastgesteld. Na 1909 werden in ons land geen broedgevallen meer vermeld, hoewel het vermoeden bestaat, dat de grauwe gans in 1948 en 1949 in de Noordoostpolder broedde (TEN KATE, 1948; BAKKER, 1950). Op 7 April 1950 werd echter het onomstotelijk bewijs geleverd: de hoofdjachttopziener D. VAN DER ZEE vond op kavel D 75 in de Noordoostpolder een nest met vier eieren. Alvorens tot de bespreking van dit broedgeval wordt overgegaan, zal eerst een kort overzicht gegeven worden van hetgeen in de literatuur is vermeld over het broeden van de grauwe gans in Nederland. Dr C. G. B. TEN KATE stelde mij deze literatuurgegevens ter beschikking, waarvoor ik hem op deze plaats dankzeg. VAN PELT LECHNER (1926) komt naar aanleiding van een gedeelte van de derde renovatie (d.d. 11 Jan. 1532) van een plakaat van 26 Dec. 1517, waarin o.a. wordt verboden de eieren van wilde ganzen te rapen en te verkopen, tot de conclusie, dat de